

Voorschrijven van psychofarmaca door de huisarts tijdens de coronapandemie

6 jan 2020 – 10 juli 2022

**Karin Hek, Tessa Jansen,
Eva Bolt, Liset van Dijk**

Eerder onderzoek van het Nivel liet zien dat jongeren tijdens de coronapandemie vaker last hadden van angstige en depressieve gevoelens dan in de periode voor de pandemie. Ook werd er sinds de lockdown eind 2020 en begin 2021 vaker een antidepressivum voorgeschreven door de huisarts. In deze factsheet bekijken we hoe het voorschrijven van geneesmiddelen voor psychische klachten zich in 2021 en begin 2022 verder ontwikkelde. Dit onderzochten we voor geneesmiddelen tegen angst, depressie en slapeloosheid (benzodiazepines en antidepressiva) in het algemeen en specifiek voor jongeren.

Kernpunten

- Het aantal patiënten dat een antidepressivum kreeg nam sinds de tweede lockdown eind 2020 licht toe. Ook in 2021 en de eerste helft van 2022 (toen er geen coronamaatregelen meer waren) lag het aantal patiënten dat een antidepressivumvoorschrift kreeg hoger dan in 2019 (688 in 2019, 712 in 2021 en 707 in 2022 mensen per week per 100.000 inwoners).
- Onder jongeren van 15-24 jaar was een toename in voorschrijven van antidepressiva van 16% zichtbaar in 2021 ten opzichte van 2019. In de tweede lockdown eind 2020 was er al een toename te zien. Deze was groter bij jonge vrouwen (19%) dan bij jonge mannen (11%). Ook begin 2022 waren er meer voorschriften aan jongere vrouwen. Het aantal jongere mannen met een antidepressivumvoorschrift bleef gelijk, maar was nog altijd hoger dan in 2019.
- Bijna evenveel mensen kregen in 2021 benzodiazepine voorgeschreven als in 2019 en in 2020. In de eerste helft van 2022 lag dat aantal wat lager.

Aanleiding: aanhoudend meer depressieve en angstige gevoelens onder jongeren

Benzodiazepines zijn middelen die direct kalmerend werken en angstgevoelens verminderen. Ze worden vooral voorgeschreven bij angst en slaapproblemen, bij voorkeur kortdurend. Bij langer gebruik bestaat het risico op afhankelijkheid en verslaving. Antidepressiva worden vooral langdurig voorgeschreven bij depressies en angststoornissen. Hoewel hierbij geen risico op verslaving is gevonden, blijkt afbouwen om verschillende redenen lastig (Scholten 2020), wat mogelijk resulteert in onnodig langdurig gebruik en ervaren bijwerkingen, zoals gewichtstoename (Bet 2013).

De eerste lockdown in maart 2020, vlak na de start van de coronapandemie leidde nog niet tot grote veranderingen in het voorschrijven van geneesmiddelen voor angst, depressie en slaapproblemen, op een korte piek bij start van de lockdown na (Hek 2020). Tijdens de tweede lockdown, gestart in oktober 2020, zagen we echter een duidelijke toename in voorschrijven van geneesmiddelen bij angst, depressie en slaapproblemen onder jongeren in de leeftijd van 15 tot en met 24 (Bolt 2021). Deze toename ging gepaard met een toename in contacten voor angst en depressie in deze leeftijdsgroep (Jansen 2021).

Na de tweede lockdown volgde een langere periode met versoepelingen, gevolgd door een derde lockdown in december 2021. Over 2021 zagen we een toename van het aantal jongvolwassenen, met name 20-24-jarige vrouwen, die een huisartsencontact hadden vanwege depressieve klachten en angststoornissen (Jansen 2022). De vraag is wat de ontwikkelingen in het voorschrijven van geneesmiddelen bij angst, depressie en slaapproblemen waren in 2021 en begin 2022.

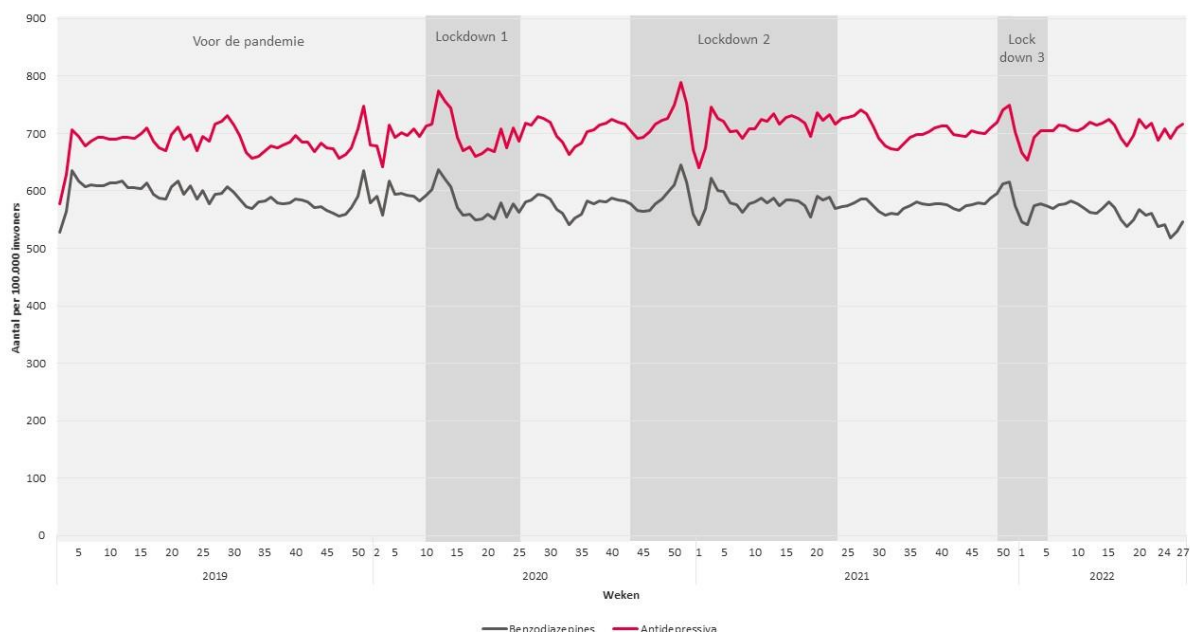
In deze factsheet beschrijven we het voorschrijven van benzodiazepines en antidepressiva door huisartsen in 2020, 2021 en de eerste zes maanden van 2022, in vergelijking met 2019 (voor de coronapandemie). We beschrijven dit voor de totale populatie en specifiek voor jongeren. Hiervoor gebruiken we gegevens over de patiënten van circa 370 huisartsenpraktijken die deelnemen aan Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn.

Aantal patiënten met een voorschrift van benzodiazepines iets gedaald, antidepressiva iets toegenomen

Het voorschrijven van benzodiazepines lijkt niet te zijn beïnvloed door de coronapandemie of de maatregelen (figuur 1, grijze lijn). Het aantal patiënten dat benzodiazepines voorgeschreven kreeg bij de huisarts lag in 2021 (580 personen per week met een voorschrift per 100.000 inwoners), net als in 2020 (580 personen per week per 100.000 inwoners), iets lager dan in 2019 (592 personen per week per 100.000 inwoners), in lijn met een jarenlange dalende trend (Nielen 2021, Prins 2015). De jaren verschilden echter niet significant van elkaar ($p > 0,05$). Ook in de eerste helft van 2022 daalde het aantal mensen met een benzodiazepine voorschrift iets ten opzichte van eerdere jaren (561 personen per week met een voorschrift per 100.000 inwoners, $p < 0,01$).

De piek in het aantal voorschriften benzodiazepines in week 12 in 2020 is in een eerdere factsheet beschreven en kan worden verklaard door een hamstereffect (herhaalrecepten werden eerder aangevraagd en voorgeschreven, Hek 2020). Bij de start van de tweede en derde lockdown werd geen hamstereffect gezien. Wel zagen we de gebruikelijke jaarlijkse piek in voorschrijven aan het einde van 2020 en 2021. Deze hangt samen met het einde van het zorgverzekeringsjaar, wanneer voor veel mensen het eigen risico op is, en zij medicatie niet zelf hoeven te betalen.

Figuur 1. Aantal patiënten met een benzodiazepine of een antidepressivum voorschrift per week, per 100.000 ingeschreven patiënten, 2019 - 10 juli 2022.

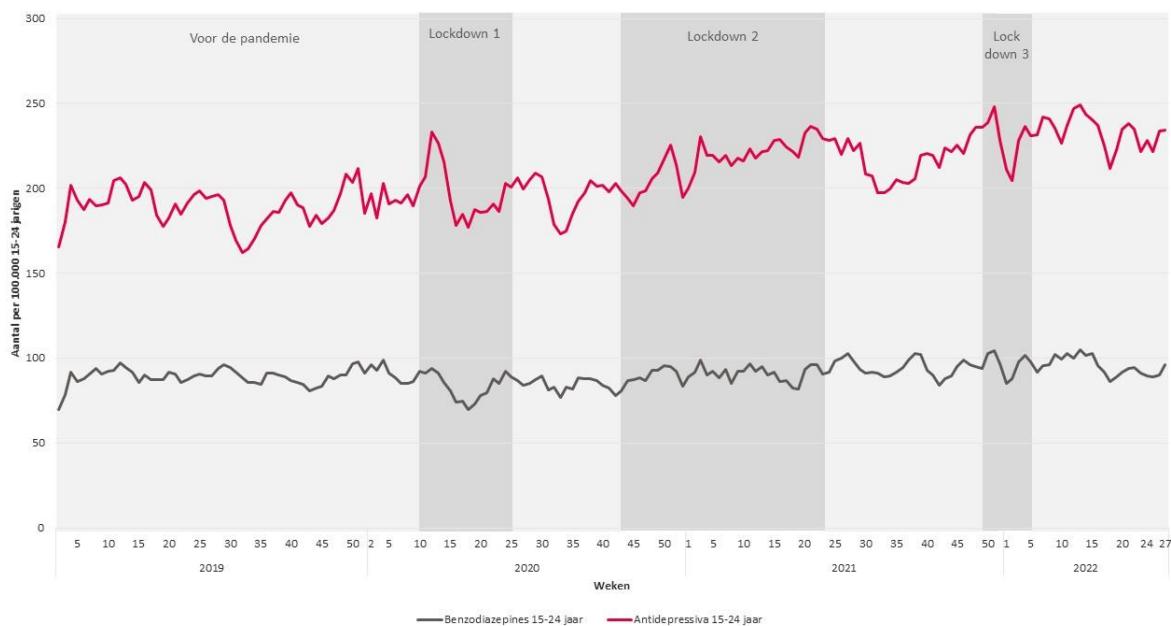
Het hamstereffect in het begin van de eerste lockdown was ook zichtbaar bij antidepressiva (figuur 1, rode lijn). In 2021 lag het gemiddeld aantal personen met een voorschrift antidepressiva iets hoger dan in 2019 (712 t.o.v. 688 personen per week met een voorschrift per 100.000 inwoners, p-waarde <0,01). In de eerste helft van 2022 lag het gemiddeld aantal personen met een voorschrift antidepressiva weer gelijk aan de eerste helft van 2019 (707 ten opzichte van 694 personen per week met een voorschrift per 100.000 inwoners, p-waarde=0,3).

Duidelijke stijging in het aantal jongeren met een antidepressivum voorschrift

We hebben de trend in het aantal personen met een voorschrift voor benzodiazepines en antidepressiva onder jongeren van 15-24 jaar apart bekeken, omdat we tijdens de tweede lockdown, eind 2020 en begin 2021 een stijging in het voorschrijven van antidepressiva in deze groep zagen.

Het aantal 15-24 jarigen dat een benzodiazepine kreeg is in 2021 licht gestegen ten opzichte van 2019 (figuur 2, grijze lijn). In 2021 kregen gemiddeld 93 per 100.000 15-24 jarigen een benzodiazepine voorschrift per week, in 2019 waren dat er 90 (p-waarde=0,02).

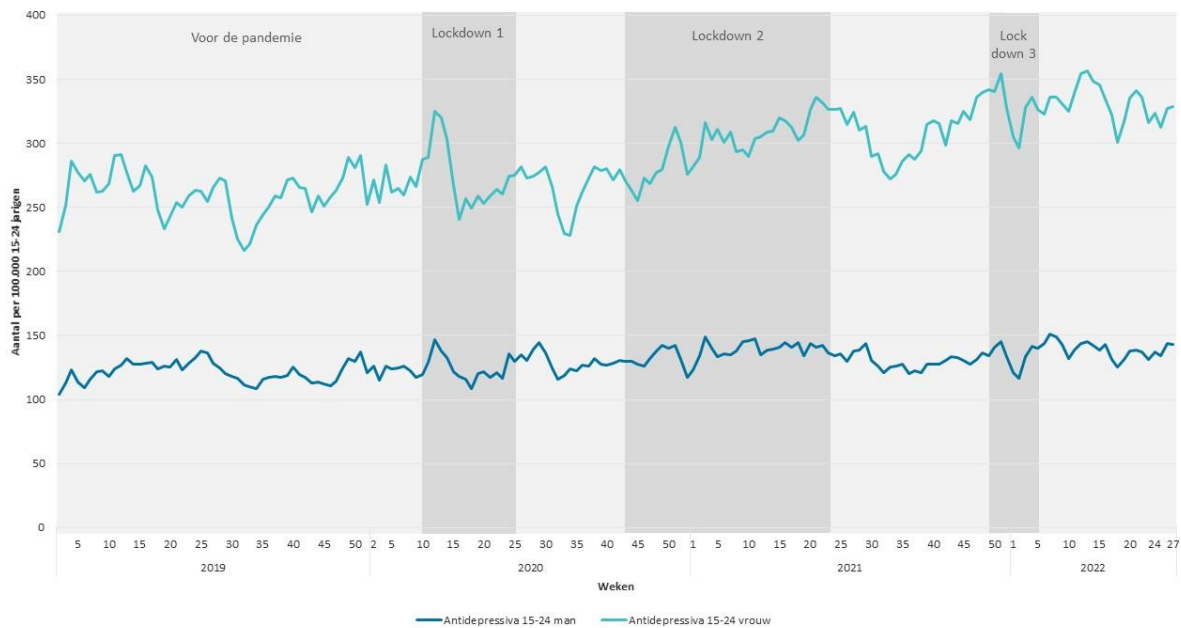
Figuur 2. Aantal 15-24-jarigen met een benzodiazepine of antidepressivum voorschrift per week, per 100.000 ingeschreven 15-24-jarigen, 2019 – 10 juli 2022.

Het aantal jongeren met een voorschrift voor een antidepressivum lag in 2021 beduidend hoger dan in 2019. In 2021 kregen gemiddeld 221 van de 100.000 jongeren van 15 t/m 24 jaar per week een voorschrift, ten opzichte van 190 in 2019 (p-waarde <0,01, figuur 2). Ook in de eerste helft van 2022 kregen gemiddeld meer jongeren per week een voorschrift dan in de eerste helft van 2019 (233 vs. 195 van de 100.000 jongeren per week, p-waarde<0,01).

In figuur 3 kijken we naar jonge vrouwen en mannen. Zowel bij jonge vrouwen als bij jonge mannen zien we een toename in het voorschrijven van antidepressiva. In 2021 kregen gemiddeld 311 van de 100.000 jongere vrouwen per week een antidepressivum voorgeschreven. In 2019 waren dat er 262 (p-waarde<0,01). Bij mannen was de toename iets kleiner, van gemiddeld 122 per 100.000 jonge mannen per week in 2019 naar 135 in 2021 (p-waarde<0,01). In het eerste deel van 2022 zette de toename onder jongere vrouwen door (330 vs. 311 van de 100.000 jonge vrouwen per week, p-waarde <0,01) en bleef het voorschrijven aan jongere mannen stabiel (138 vs. 135 van de 100.000 jonge mannen per week, p-waarde=0,3).

Figuur 3. Aantal 15-24-jarigen met een antidepressivum voorschrift per week, uitgesplitst naar geslacht per 100.000 ingeschreven 15-24-jarige mannen en vrouwen, 2019 – 10 juli 2022.

Beschouwing

Jonge vrouwen lijken het meest getroffen door negatieve psychische gevolgen van de coronamaatregelen

Eerder rapporteerden we al een stijging in het voorschrijven van antidepressiva aan jongeren tussen de 15 en 24 tijdens de tweede lockdown eind 2020 en begin 2021. In deze factsheet zagen we dat het voorschrijven van antidepressiva aan jongeren de tweede helft van 2021 en de eerste helft van 2022 hoger bleef dan voor de coronapandemie. De stijging was het grootst bij jonge vrouwen, in deze groep nam het voorschrijven begin 2022 nog toe in vergelijking met 2021. Bij jonge mannen stabiliseerde het voorschrijven van antidepressiva. Dit ging gepaard met een toename in het vóórkomen van angststoornissen, angstige gevoelens en depressieve klachten in 2021 in deze groepen (Jansen 2022).

Eerder onderzoek toonde de veerkracht van jongeren aan en liet zien dat bij de meeste jongeren lichamelijke en psychische klachten afnamen zodra maatregelen werden versoepeld (Bosmans 2022). Dit gold in ieder geval voor het eerste jaar van de coronapandemie. Dit vertaalt zich echter niet in een afname in voorschrijven van antidepressiva aan jongeren in periodes van versoepelingen in het tweede jaar van de pandemie en na opheffen van de maatregelen begin 2022. Dat kan komen doordat antidepressiva doorgaans voor langere tijd gebruikt worden of mogelijk nam de veerkracht van jongeren af met de tijd, bijvoorbeeld door moeite met de heropbouw van een sociaal leven (RIVM 2022). Ook andere maatschappelijke problemen kunnen een rol spelen, zoals moeite met het vinden van betaalbare woonruimte, of oplopende inflatie waardoor alles duurder wordt. Daarnaast kan het ook zo zijn dat de groep jongeren met een depressie of een angststoornis groter wordt. Dit hebben we niet onderzocht in dit onderzoek.

Advies voor de praktijk: Blijf oog hebben voor psychische problemen onder jongeren

Het lijkt dat de negatieve psychische gevolgen van de coronapandemie en de maatregelen ter verspreiding van corona lang aanhouden, vooral voor jongeren. Het is daarom zaak om oog te blijven hebben voor de psychische gezondheid van deze groep jongeren, ook nu maatregelen al even zijn losgelaten. Wanneer de depressie of angststoornis behandeld is, is tot slot ook aandacht voor het

geleidelijk afbouwen van antidepressiva van belang. Dit om de eerdergenoemde risico's van langdurig antidepressiva gebruik te beperken.

Het onderzoek

De resultaten van dit onderzoek zijn gebaseerd op een steekproef van circa 370 huisartsenpraktijken welke op leeftijd en geslacht van de ingeschreven patiënten representatief zijn voor Nederland. Het aantal patiënten met een voorschrift van benzodiazepines (ATC-code N05BA en N05CD) en antidepressiva (ATC-code N06A) zijn per week geteld. Daarnaast is gekeken naar het vóórkomen van slaapproblemen (ICPC-code P06), angstige gevoelens en angststoornis (ICPC-code P01 en P74) en depressieve gevoelens en depressie (ICPC P03 en P76). Het gaat hierbij om het aantal patiënten dat contact had met de huisarts vanwege deze diagnoses of problemen, per 100.000 ingeschreven patiënten. In de figuren wordt een 3-weeks voortschrijdend gemiddelde weergegeven. In het onderzoek bekijken we het voorschrijven in 2019 (voor de coronapandemie) en vergelijken dat met 2020, 2021 en de eerste periode in 2022. Verschillen tussen 2019 en 2021/2022 zijn getoetst met een onafhankelijke t-toets. Een vergelijking tussen 2019 en 2020 is al gemaakt in een eerdere factsheet: Bolt 2021.

Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn wordt bekostigd door een jaarlijkse subsidie van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS); deze subsidie is onderdeel van de instellingssubsidie van het Nivel. Deze studie is goedgekeurd volgens de governance-code van Nivel Zorgregistraties, onder nummer NZR00321.042.

Meer weten over ons onderzoek?

U vindt deze publicatie en alle andere Nivel-publicaties op www.nivel.nl/publicaties.

Meer informatie over ons corona-onderzoek vindt u op: <https://www.nivel.nl/nl/corona-actueel>

Meer informatie over de geneesmiddelenmonitor vindt u op: [Geneesmiddelenmonitor in coronatijd | Nivel](#)

Meer informatie over Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn vindt u op: <https://www.nivel.nl/nl/nivel-zorgregistraties-eerste-lijn/nivel-zorgregistraties-eerste-lijn> of e-mail naar zorgregistraties@nivel.nl.

Contact

Dr. Karin Hek, senior onderzoeker Farmaceutische Zorg, k.hek@nivel.nl

Titelgegevens van deze publicatie

De gegevens uit deze publicatie mogen met de volgende bronvermelding worden gebruikt: Hek, K., Jansen, T., Bolt, E., Dijk, L. van. Voorschrijven van psychofarmaca door de huisarts tijdens de coronapandemie, 6 jan 2020 – 10 juli 2022. Geneesmiddelen in coronatijd. Utrecht: Nivel, 2022.

Literatuur

Bet, P.M., Hugtenburg, J.G., Penninx, B.W.J.H., Hoogendijk, W.J.G. Side effects of antidepressants during long-term use in a naturalistic setting. *Eur Neuropsychopharmacol.* 2013 Nov; 23(11): 1443-51. doi: 10.1016/j.euroneuro.2013.05.001.

Bolt, E., Abdel Nour, F., Jansen, T., Korevaar, J., van Dijk, L., Hek, K. Voorschrijven van psychofarmaca door de huisarts tijdens de coronapandemie, 2020 wk 2-2021 wk 24 (6 jan 2020-20 juni 2021). Utrecht: Nivel, 2021.

Bosmans, M., Marra, E., Alblas, E., Baliatsas, C., Vetten, M. de, Gameren, R. van, Schulpen, S., Moleman, Y., Bhattathiri, G., Gerbecks, J., Ditcher, L., Dücker, M. De gevolgen van de coronapandemie voor de gezondheid en het welzijn van de jeugd: een systematische literatuurstudie. Utrecht/Bilthoven: Nivel, RIVM, 2022.

Hek, K., Weesie, Y., Lambouij, A., Hendriksen, J., Hooiveld, M., Korevaar, J., van Dijk, L. Voorschrijven van psychofarmaca door de huisarts tijdens de coronapandemie. Week 2-24 (6 januari-12 juni 2020). Utrecht: Nivel, 2020A.

Jansen, T., Bolt, E., Hooiveld, M., Hendriksen, J., Korevaar, J. 20-24 jarigen in tweede lockdown vaker naar de huisarts met depressieve gevoelens en angst. Utrecht: Nivel, 2021.

Jansen, T., Bolt, E., Hooiveld, M., Hendriksen, J., Korevaar, J. In 2021 meer jongvolwassen vrouwen naar de huisarts met depressieve gevoelens en angst. Utrecht: Nivel, 2022.

Nielen, M., Hek, K., Korevaar, J., Dijk, L. van, Weesie, Y. Cijfers huisartsen - Voorgescreven geneesmiddelen. Uit: www.nivel.nl [Laatst gewijzigd op 15-03-2021; geraadpleegd op 08-07-2021]. URL: <https://www.nivel.nl/nl/nivel-zorgregistraties-eerste-lijn/voorgescreven-geneesmiddelen>.

Prins, M., Hek K., Verberne L., Nielen, M., Opperhuizen, G., Verheij, R.. Zorg door de huisarts. Jaarcijfers 2014 en trendcijfers 2010-2014. Utrecht: Nivel, 2015.

RIVM Corona Gedragsunit. Ervaren vrijheid in een periode van versoepelingen. 9 juni 2022. RIVM. [Ervaren vrijheid in een periode van versoepelingen | RIVM](#)

Scholten, W., Batelaan, N., van Balkom, A. Barriers to discontinuing antidepressants in patients with depressive and anxiety disorders: a review of the literature and clinical recommendations. *Ther Adv Psychopharmacol.* 2020;10:2045125320933404. Published 2020 Jun 10. doi:10.1177/2045125320933404.